

# Docentenhandleiding

## Inleiding

Het blijkt voor veel leerlingen lastig te zijn om *geografische vragen* van een hogere orde te stellen, namelijk het kunnen formuleren van waarderende vragen en vragen die gericht zijn op het maken van keuzes en het oplossen van problemen. Een belangrijke vraag die leerlingen zich moeten stellen als hen wordt gevraagd om kritisch te denken is of zij wel rekening houden met gevoelens en opvattingen van anderen.

Een rollenspel is bij uitstek geschikt om deze vraag bij leerlingen uit te lokken. Dit rollenspel wordt gespeeld in een vijftal rondes. In elke ronde krijgen de leerlingen een opdracht waaraan specifieke leerdoelen en leeractiviteiten zijn gekoppeld. De opdrachten moeten samen leiden tot het leerdoel dat centraal staat tijdens de les: De leerling kan een onderbouwd oordeel vormen over de winning van lithium in Bolivia.

## Opdracht

### Benodigheden:

- Opdrachtenvellen per rol,
- Beschrijving rol & speerpunten,
- 7 vellen papier per groep (A3 formaat)

### Docentactiviteit één / de introductie van het onderwerp en het rollenspel (duur: 10 minuten)

Maak na het binnenkomen van de leerlingen, groepen van bij voorkeur zeven leerlingen.

Start de les met een onderwijsleergesprek waarin de Salar de Uyuni als endoreïsch bekken kort wordt gelokaliseerd en beschreven. Ga met de leerlingen opzoek naar een verklaring voor het ontstaan van het bekken.

Leg vervolgens uit dat er rond de winning van het lithium een conflict speelt in Bolivia. Leg de leerlingen uit dat zij een rollenspel gaan spelen om dit conflict in kaart te brengen.

Licht de leerdoelen toe die de leerlingen kunnen behalen door het spelen van het rollenspel (zie het MDA in bijlage 3 voor de specifieke leerdoelen van de les).

Geef aan dat er spelregels zijn bij het spelen van een rollenspel. Leg de leerlingen uit dat het belangrijk is dat zij op een respectvolle manier op elkaars standpunten reageren. Stel, afhankelijk van de klas, nog een aantal gedragsregels op.

Laat een filmfragment zien uit de documentaire 'de strijd van Latijns-Amerika: Wit Goud van Moeder Aarde' met Paul Rosenmöller tot minuut 1:25 (<https://vimeo.com/68868473>).

Geef aan dat het rollenspel gaat beginnen. Verdeel zeven rollen per groep van zeven leerlingen.

Het is raadzaam om zelf de rollen te verdelen om de orde en voortgang van de les soepel te laten verlopen. Per groep moet een voorzitter worden aangewezen. Het is aan te raden om hiervoor een leerling uit te kiezen waarvan je weet dat hij of zij goed de leiding kan nemen en/of verbaal sterk is.

De verdeling per groep is als volgt:

1. Voorzitter               rol moet worden toebedeeld in elke groep.
2. Rijksoverheid
3. Boerenbeweging: FRUTCAS
4. Milieubeweging FOBOMADE (Bolivian Environment Defense League)
5. COMIBOL (mijnbouwbedrijf, staatseigendom)
6. CONAMAQ (radicale inheemse groepering)
7. American Lithium Corporation (MNO)   non-player character bij een kleinere groep.

Deel een badge of naambordje uit waarop de naam van elke rol staat. Geef aan dat het rollenspel vijf rondes kent. In elke ronde moeten de leerlingen een bepaalde opdracht uitwerken. Deze opdracht staat op een opdrachtenvel. Deel het opdrachtenvel en de beschrijving van de rollen/karakters uit aan de leerlingen. Geef aan dat de leerling een sein geeft bij de overgang naar een volgende ronde.

Geef aan dat het rollenspel wordt afgesloten met een essay-opdracht die als huiswerk wordt meegegeven. Om deze opdracht goed te kunnen maken is het belangrijk dat de leerling een actieve bijdrage levert aan het rollenspel.

#### Docentactiviteit twee / instructie ronde 1: oriëntatie (duur: 7 minuten)

Spreek de leerlingen toe als actoren die bijeen zijn gekomen in de bestuurlijke hoofdstad La Paz om de conferentie Salar de Uyuni 2035 bij te wonen. Een conferentie waarin alle actoren die een belang hebben bij de Salar de Uyuni gezamenlijke afspraken gaan maken over de toekomst van de zoutvlakte.

Geef aan dat de leerlingen zich in ronde 1 moeten verdiepen in hun rol, te beginnen door het lezen van de beschrijving van hun rol. Leg de leerlingen uit dat zij een mindmap gaan maken op een groot vel papier (A3) waarin zij alle belangen die spelen in het conflict in kaart gaan brengen. In de mindmap moeten zij aangeven welke actoren mogelijke medestanders zijn en welke actoren mogelijk tegenstrijdige belangen hebben.

### Docentactiviteit drie / instructie ronde 2: de debatronde (duur: 9 minuten)

Geef aan dat ronde 2 gaat starten waarin de verschillende actoren onder leiding van hun voorzitter met elkaar in debat gaan. De actoren zullen debatteren over een stelling die je laat zien op je PowerPoint. Deze stelling die volgt uit een aantal 'recente' krantenartikelen waarin zorgen worden geuit over de voortgang van de winning van het lithium uit de Salar de Uyuni. De stelling luidt:

*President Evo Morales moet buitenlandse ondernemingen toelaten tot de Salar de Uyuni omdat Bolivia anders de boot gaat missen.*

Geef aan het eind van deze ronde aan dat het debat moet worden afgesloten en dat de actoren hun mindmaps kunnen aanpassen met hun bevindingen tijdens het debat. Geef aan dat de actoren wellicht door het voeren van het debat nieuwe medestanders hebben gevonden of op een idee zijn gekomen omtrent het uitruilen van hun belangen met een andere actor. Laat de actoren dit verwerken in hun mindmap.

### Docentactiviteit vier / instructie ronde 3: invullen argumentatiemodel (duur: 7 minuten)

Leg uit dat de leerlingen zicht in deze ronde gaan verdiepen in het standpunt van een andere actor. Op het opdrachtenvel staat welke actor zij hiervoor moeten gebruiken. Zij gaan dit doen door de argumentatie onder de loep te nemen. Leg uit, terwijl je het argumentatiemodel laat zien op een sheet, dat zij onder andere de normen en waarden die achter het standpunt schuilgaan moeten gaan achterhalen. De voorzitters brengen de argumentatie in kaart van de consensus die zij willen bereiken.

### Docentactiviteit vijf / instructie ronde 4: overleg in de wandelgangen (duur: 6 minuten)

Leg uit dat de leerlingen in deze ronde één op één gaan onderhandelen. De actoren kunnen nu besluiten om nauwer te gaan samenwerken met een andere actor en om belangen uit te ruilen. Geef aan dat de gesprekken onder vier ogen moeten plaatsvinden. Zij kunnen daarvoor ook de gang of een andere aan te wijzen ruimte gebruiken. Vergeet daarbij niet te zeggen dat iedereen over vijf minuten moet terugkeren naar de conferentiezaal (het klaslokaal). Geef aan dat alle voorzitters bij elkaar moeten gaan zitten. Leg uit dat zij met elkaar hun bevindingen gaan delen. Vraag de voorzitters welke overeenkomsten en verschillen de voorzitters zien tussen hun aanpak voor het bereiken van een consensus.

### Docentactiviteit zes / instructie ronde 5: sluiten overeenkomst (duur: 10 minuten)

Leg uit dat de actoren onder leiding van de voorzitter een gezamenlijke overeenkomst moeten gaan opstellen en ondertekenen. Geef hierbij aan dat in de overeenkomst de punten worden opgenomen die zijn overeengekomen, maar ook de punten waar nog geen overeenstemming over is bereikt.

### Docentactiviteit zeven / nabespreking (duur: 10 minuten)

Geef aan dat de leerlingen hun badge af moeten doen en dat zij nu weer gewoon zichzelf kunnen zijn. Mogelijke vragen tijdens de nabespreking zijn: Waar liep de groep tegenaan? Is er wel of geen consensus bereikt? Welke actor heeft het beste zijn of haar speerpunten door kunnen drukken tijdens de discussie?

Je kunt ook vragen wat zij hebben geleerd of in hoeverre ze na het rollenspel anders tegen het conflict zijn gaan aankijken dan ervoor.

### Docentactiviteit acht / instructie essayopdracht (duur: 1 minuut)

Leg uit dat de leerlingen een essay moeten gaan schrijven. Zij krijgen dit mee als huiswerkopdracht. De leerlingen krijgen een cijfer voor het essay. Geef aan dat de leerling in het essay een toekomstscenario moet uitwerken voor de Salar de Uyuni. De leerling kan hierbij kiezen uit onderstaande drie scenario's. Vertel hierbij dat de leerling niet het scenario hoeft te kiezen waar hij of zij zich het beste in kan vinden.

***De Salar de Uyuni wordt ontgonnen door de Staat.***

***De Staat maakt 1 buitenlandse onderneming partner in de mijnbouwactiviteiten.***

***De Rijksoverheid geeft vergunningen uit aan buitenlandse ondernemingen om de Salar de Uyuni te ontginnen.***

***UNESCO roept de Salar de Uyuni uit tot werelderfgoed. De staat ziet af van de ontginning.***

Leg de leerlingen uit dat het essay wordt getoetst met onderstaand nakijkmodel:

- In het essay wordt door de leerling beschreven wat de gevolgen van de oplossingsrichting zijn voor de economie van Bolivia, het milieu en de natuur, de inheemse (lokale) bevolking en de relatie of het contact met het buitenland (de gevolgen voor de mate van globalisering in Bolivia).
- De leerling geeft voor het gekozen scenario aan welke beleidsdoelstelling schuil gaat achter het gekozen scenario.
- In het essay verplaatst de leerling zich in twee van de actoren die in het rollenspel actief waren. De leerling geeft een oordeel over het scenario vanuit het perspectief van de twee gekozen actoren.
- De leerling geeft een persoonlijk oordeel over de gekozen oplossingsrichting. De onderbouwing van dit oordeel bestaat uit een situatiebeschrijving, een norm waarop het oordeel is gebaseerd en de achterliggende waarde die de norm rechtvaardigt.